

Asia: VN/31908/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (sairaalat)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit leikkaustoimintaa koskevista muutosehdotuksista (terveydenhuoltolaki 45 §)

-

Kommentit kiireellisen hoidon tarpeen arviota ja kiirevastaanottotoimintaa koskevista säännösehdoista (terveydenhuoltolain 50 §:n 1 ja 2 momentti)

-

Kommentit monierikoisalaisen ympärivuorokautisen päivystyksen keskittämistä koskevista säännösehdoista (terveydenhuoltolain 50 §:n 3-5 momentit ja voimaanpanolain 59 §:n kumoaminen)

-

Kommentit ympärivuorokautista perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystystä koskevista sääntelyehdoista (terveydenhuoltolain 51 §:n 6 momentti)

-

Mahdolliset muut hallituksen esitystä koskevat kommentit

-

Kommentit muista säädösmuutosehdoista

-

Kommentit esityksen vaikutusarvioista

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Osa tätä tehtävää on seurata lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Tarkastelemme hallituksen esitystä terveydenhuoltolain muuttamisesta ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta.

Vanhusasiavaltuutettu kiittää luonnosta hallituksen esitykseksi siitä, että siinä on mukana luku esityksen vaikutuksista iäkkäisiin henkilöihin. Iäkkäitä koskevien vaikutusten arviointi on tärkeä osa kaikkea lainvalmistelua, ja erityisesti kun asia koskettaa suuressa määrin juuri iäkkäitä henkilöitä, kuten tämän esityksen kohdalla on. Esityksen vaikutusarviossa esitetty tilannekuva vastaa pääosin vanhusasiavaltuutetun näkemystä.

Kuten luonnoksessa esitykseksi todetaan, iäkkäillä henkilöillä kiireellisen hoidon tarpeen syitä ovat erityisesti pitkäaikaissairauksien hankaloitumiset ja toimintakykyä äkillisesti heikentävät tilanteet. Kiireellisen hoidon tarpeet voivat olla aikakriittisiä (neurologiset ja sydänsairaudet) tai toisaalta estää pärjäämisen arjessa. Vanhusasiavaltuutettu huomauttaa, että iäkkäänä hoidon saaminen ajoissa on erityisen tärkeää.

Kuten luonnoksessa esitykseksi todetaan, ympärivuorokautisella päivystyksellä on monelle iäkkäälle merkitystä myös turvallisuuden tunteen kannalta. Päivystys on tärkeä hoitoon hakeutumisen väylä, kun muualle ei päästä tai osata mennä. Päivystykseen hakeutuu iäkkäitä henkilöitä myös siksi, että muita palveluja ei ole riittävästi saatavilla tai ne eivät vastaa heidän tarpeisiinsa. Lisäyksenä tähän tilannekuvaan vanhusasiavaltuutettu huomauttaa, että monen iäkkään hoitoon hakeutumista vaikeuttaa palveluiden digitalisoituminen. Moni iäkäs ei käytä digitaalisia palveluita, ja tällöin jo puhelinnumeron löytäminen palveluihin voi olla vaikeaa. Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että päivystyksissä on osaamista ja ymmärrystä myös iäkkäiden sosiaalisiin ongelmatilanteisiin vastaamisessa, ja että päivystyksissä osataan ohjata iäkstä henkilöä tarvittaessa eteenpäin oikeanlaisen avun saamiseksi.

Esityksen mukaan päivystykseen hakeutuu ja ohjautuu ihmisiä, myös iäkkäitä henkilöitä siitä syystä, että perusterveydenhuollossa tai sosiaalihuollon palveluissa ei ole järjestetty riittävästi kapasiteettia päivä- tai ilta-aikaiseen kiirevastaanottoon, tai asumispalvelu- tai laitoshoidossa tai kotihoidossa ei ole riittäviä terveydenhuoltopalveluita akuuttien tilanteiden hoitamiseen. Esityksessä ehdotetaankin täsmennettäväksi laissa jo nyt olevaa veloitetta järjestää perusterveydenhuollon ilta-aikaista ja viikonlopun päivääikaista perusterveydenhuollon kiirevastaanottoa, mikä palvelisi myös ikääntyneitä ja lisäksi tarkoituksenmukaisten terveyspalveluiden saatavuutta.

Vanhusasiavaltuutettu kannattaa kiirevastaanottojen riittävyyden parantamista samoin kuin terveydenhuollon osaamisen lisäämistä iäkkäiden palveluissa akuuttitilanteiden hoidon parantamiseksi. Lisäksi on tärkeää edelleen kehittää erilaisia liikkuvia ympärivuorokautisia sote-palveluja (liikkuvat hoitaja-arviointitiimit), joista iäkkäät henkilöt voivat saada apua tilanteeseensa päivystyksen ollessa kaukana. On huomioitava, että vain osa iäkkäistä pystyy käyttämään esityksessä mainittuja lääkärin etä-konsultaatiopalveluita.

Esityksen mukaan ympärivuorokautisten päivystyspisteiden vähentäminen saattaisi vähentää osalla ikääntyneistä tarpeen mukaista hoitoon tai palveluun hakeutumista saavutettavuuden heiketessä. Esityksessä esitetty päivystysten karsiminen kohdistuu juuri muuttotappioalueille, missä ikääntyneiden osuus väestöstä on suurempi. Vanhusasiavaltuutetun huoli kohdistuu hoitoon pääsyn hidastumiseen, jos ympärivuorokautisia päivystysyksiköitä suljetaan. Samoin huolena on palveluihin kulkeminen ja sen aiheuttamat kustannukset yksilöille ja yhteiskunnalle.

Esityksessä painotetaan ensisijaisten palveluiden kehittämistä ja palveluiden riittävyyden parantamista, jotta iäkkäiden ei tarvitsisi hakeutua ympärivuorokautisiin päivystykseen. Esityksen mukaan olisi tärkeää, että ikääntyneiden koko palveluketjua parannetaan, ja ikääntyneillä olisi riittävä sosiaali- ja terveydenhuollon tuki sekä kotiin että mahdolliseen palveluasumiseen. Tämä on hyvä periaate, ja vanhusasiavaltuutettu pitää ensisijaisen tärkeänä palveluasumisen ja kotihoidon

saatavuuden ja riittävyyden parantamista. Kuitenkin niin kauan kuin nämä palvelut ovat riittämättömiä, avun saanti on varmistettava muulla tavalla, kuten viime kädessä päivystyksestä. Sillä perusteella, että jossain toisaalla palvelut eivät toimi tai niitä ei ole riittävästi, ei voi heikentää palvelua toisaalla, ennen kuin tilanne on korjattu.

Vanhusasiavaltuutettu kiittää iäkkäisiin kohdistuvien vaikutusten arviosta, ja toteaa samalla, että sen tulee myös ohjata lain valmistelua niin, että perusoikeuksien toteutuminen turvataan. Jokaisella iäkkäällä on oikeus saada välttämättömät peruspalvelut (Suomen perustuslaki 19§).

Tiivistelmä annettavan lausunnon sisällöstä

-

Kommentit sosiaalipäivystystä koskevasta erillisestä muistiosta

-

Ahosola Päivi
Vanhusasiavaltuutettu